

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

В.І.Дуганець

Анотація. Здійснено аналітичний огляд різних організаційно-методичних форм виробничого навчання студентів вищих навчальних закладів аграрної освіти.

Ключові слова: виробниче навчання, атестація, навчальна практика, модульний блок.

Аннотация Приведено аналитическое обозрение организационно-методических форм производственного обучения студентов высших учебных заведений аграрного образования.

Ключевые слова: производственное обучение, аттестация, учебная практика, модульный блок.

Annotation. The analytical review of organizationally-methodical forms of the *proizvodstvenno* teaching of students of higher educational establishments of agrarian education is resulted.

Keywords: *proizvodstvenno* teaching, higher educational, agrarian education is resulted.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку освіти зумовлений приєднанням України до Болонської декларації. Особливого значення набуває впровадження європейських норм і стандартів, що потребує зміни підходів до професійної підготовки фахівців, та впровадження нових форм навчання і контролю. Результати вивчення професійної діяльності на виробництві випускників аграрних ВНЗ та студентів-практикантів свідчать про те, що вони володіють сучасними професійними знаннями й технологіями виробництва сільськогосподарської продукції, проте недостатньо підготовлені до реальної практичної діяльності. Молоді фахівці непогано орієнтуються в плануванні та організації виробничих процесів, але не вміють аналізувати виробничо-технологічні ситуації і на цій основі самостійно приймати ефективні рішення, не завжди виявляють творчий підхід до розв'язання професійних завдань практичного характеру.

Тому науковий пошук нових форм організації виробничого навчання студентів та використання наявних із максимальною ефективністю є сьогодні актуальною проблемою і вимагає наукових підходів та творчого застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Проблему виробничого навчання студентів аграрних навчальних закладів досліджували вчені педагоги В.М.Манько (формулювання професійних умінь та навичок), Г.І.Подпрятков, П.Г.Лузан (зміст практичного навчання), М.П.Хоменко (організаційно-методичне забезпечення практики), В.І.Дуганець (організація наскрізної і неперервної практичної підготовки), Т.М.Чемелосова (підвищення якості практичної підготовки), І.М.Бендера (організаційно-методичне та матеріальне забезпечення практик) [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11].

Проте, як свідчить аналіз спеціальної літератури, проблема професійної підготовки майбутніх інженерів-механіків вищих навчальних закладах аграрної освіти потребує додаткового дослідження як в теоретико-методичному, так і в практичному аспектах. Не вивчаються особливо актуальні проблеми оптимальних схем організаційного забезпечення виробничого навчання студентів-аграрників в умовах, коли навчальні заклади позбавлені можливості організувати навчально-виховний процес на найновішій сільськогосподарській техніці. Не здійснюються дослідження з проблем організаційно-методичного забезпечення виробничого навчання студентів в умовах сільськогосподарського виробництва, характерною ознакою якого є сезонність і проблемність у визначенні термінів сільськогосподарських операцій – як бази для вивчення.

Отже, необхідність підвищення ефективності практичної підготовки майбутніх інженерів-механіків в умовах реформування сільськогосподарського виробництва, потреба її теоретичного обґрунтування зумовили вибір теми подальшого дослідження.

Формування мети і завдання дослідження.

Виходячи із особливостей професійної підготовки агроінженерних фахівців у вищих навчальних закладах як об'єкта, вивчення змісту і форми організації виробничого навчання як предмета досліджень та аналізу організаційних форм проведення як мети визначені наступні задачі досліджень:

- проаналізувати існуючі організаційні форми виробничого навчання;
- виділити позитивні сторони та недоліки цих форм;
- виробити рекомендації щодо використання наведених форм.

Викладення основного матеріалу. Виробниче навчання студентів – це обов'язкова компонента навчальної програми для здобуття відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, що має за мету

набуття студентом професійних навичок та вмінь. З метою покращання виробничого навчання студентів, підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці, скорочення терміну їхньої адаптації до умов сучасного сільськогосподарського виробництва, відповідно до листів Міністерства аграрної політики України (від 29.08.05. №18-1-1-13/1031 та лист від 30.12.05. № 18-1-1-13/1350): Департаментом аграрної освіти та науки було рекомендовано аграрним ВНЗ:

- 1) у робочих навчальних планах довести обсяг виробничого навчання до 60-66 % від загального обсягу теоретичної і практичної підготовки;
- 2) сприяти забезпеченню базових господарств сучасною технікою та технологіями сільськогосподарського виробництва;
- 3) провести паспортизацію робочих місць з використанням рекомендованого переліку навчального обладнання, устаткування та унаочнення для навчальних дисциплін природничо-наукової та професійно-виробничого навчання фахівців аграрних спеціальностей;
- 4) забезпечити робочі місця виробничого навчання сучасним обладнанням та навчальними і методичними матеріалами.

Для використання поставлених задач при плануванні виробничого навчання слід врахувати існуючі варіанти його проведення та позитивні чи негативні сторони, спрогнозовані в результаті аналізу і виявлені із досвіду проведення (див. рис.).

Варіант 1. Навчальна практика проводиться після завершення теоретичного курсу навчання, який включає всі класичні форми навчання – лекції, лабораторні й семінарські заняття.

Атестації проводяться за окремими модульними блоками та після теоретичного курсу.

Вважається, що студенти, отримавши базову теоретичну підготовку з дисципліни, будуть більш усвідомлено опановувати практичні дії, переводити знання в елементарні вміння. Однак певна віддаленість за термінами практики від теоретичних занять – семестр, або цілий академічний рік, приводить до педагогічного розриву в отриманні інформації, а відповідно до внесення в методику проведення практики «поновлювальних» педагогічних прийомів.

Це, як правило, збільшення часу на ввідні інструктажі. Окрім конкретних рекомендацій щодо виконання практичних дій, набагато більше часу відведено на повторення матеріалу.

Як правило, теоретичний курс поділений на модулі (M1, M2...). По закінченні вивчення програмного матеріалу за черговий модуль проводиться атестація.

Але до переліку питань атестації не включені уміння, які будуть отримані тільки після проходження виробничого навчання. Відповідно, всі модульні, включно з кінцевими, атестації з дисципліни не повністю охоплюють програмний матеріал і по суті оцінка за курс є узагальненою.

Варіант 2. Навчальна практика проводиться паралельно із теоретичними заняттями. Основні програмні питання практики вводяться в атестаційні питання модулів – поточних та кінцевого. Вважається, що подібна форма організації занять найбільш ефективна з огляду на наявність елементів наскрізності в межах окремої дисципліни та повного охоплення атестаційними заходами програмного матеріалу.

Недоліком даної форми слід вважати певні організаційні труднощі асинхронного проведення теоретичного й практичного занять.

Особливо це проявляється при віддаленості баз практик від навчального закладу. В таких випадках вводиться вільний від теоретичних занять день для виробничого навчання.

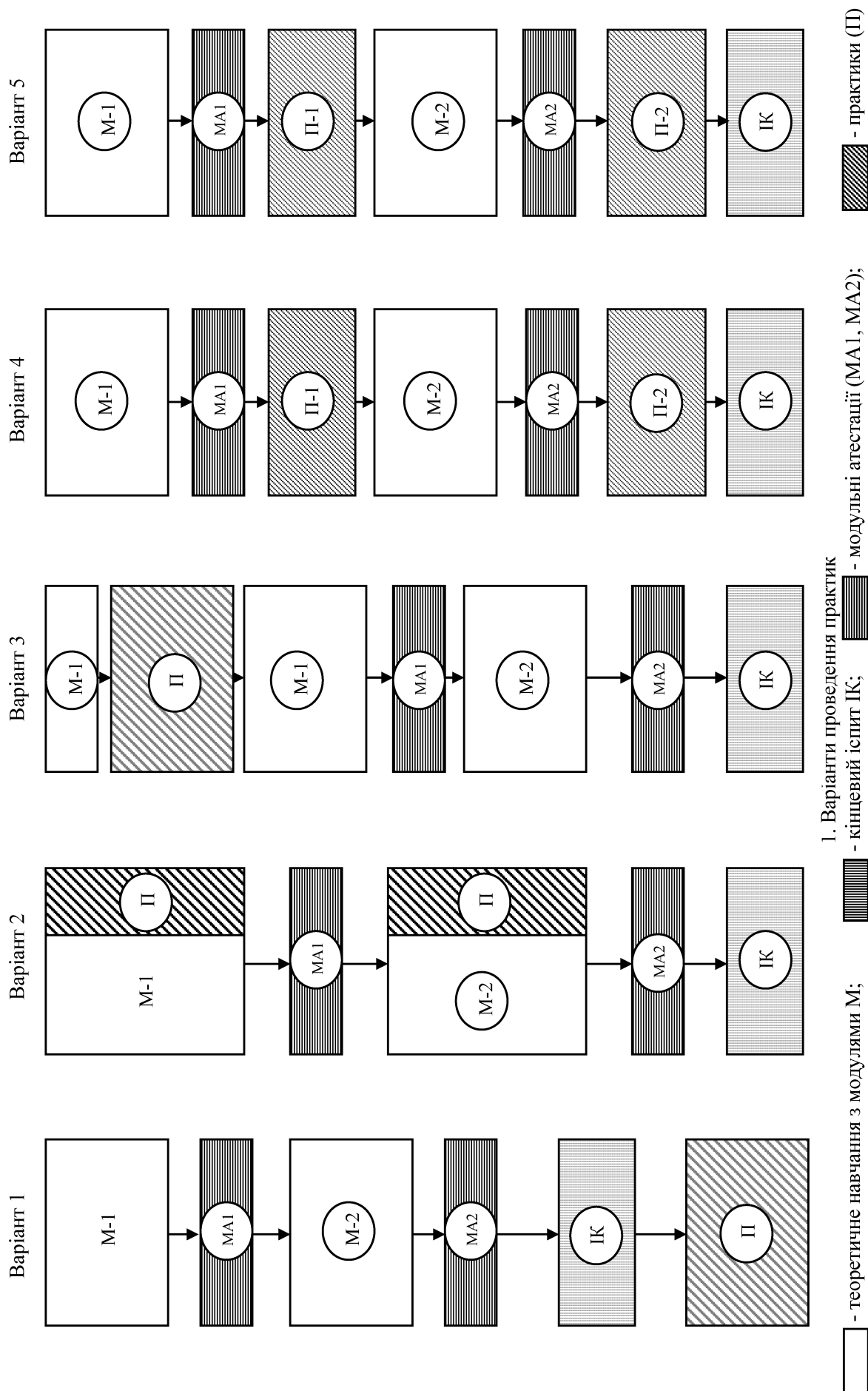
Варіант 3. Навчальна практика має випереджальний стосовно теоретичного навчання характер і проводиться після одно-двотижневих занять.

Як правило, заняття мають ознайомлювальний та інструктивний характер і присвячені розкриттю інформаційного мінімуму з дисципліни та детальному вступному інструктажу з організації та методики проведення практики.

Наведений вид практики є суперечливим з погляду на її педагогічну ефективність. Але незаперечними є значні позитивні моменти, які характерні тільки для даного варіанту практики.

По-перше, це первинне ознайомлення суб'єкта оцінювання з об'єктом і предметом вивчення, і, як наслідок, осмислення сприйняття в подальшому на теоретичних заняттях програмного матеріалу.

По-друге, це потужний захід з визначення психолого-соціальної професійної придатності студента до майбутньої спеціальності, дуже часто навіть на фізіологічному рівні. Наприклад, несприйняття майбутнім медиком не завжди приемних реалій лікарської практики, чи фізіологічного несприйняття майбутнім фахівцем з біотехнологій виробництва продукції тваринництва (алергія на запахи, мікроклімат фермерських приміщень тощо). Як правило, після практик «випереджувального» типу частина студентів залишає навчання за спеціальністю чи переводиться на іншу, що на першому курсі є більш ефективним, ніж усвідомлення цього на старших курсах або ж після отримання диплому.

1. Варіанти проведення практик

Недоліком даної форми проведення практики є те, що попередні інформаційно-інструктивні заняття з виробничого навчання не можуть дати в повному обсязі знання як базову платформу для практичних дій і можуть бути ефективними тільки на практиках ознайомчого характеру та близьких за змістом до робочих процесів. Дана форма проведення практик за «випереджувальним» принципом ще недостатньо вивчена педагогічною наукою в теоретичному й практичному плані.

Варіант 4. Навчальна практика проводиться після кожного модуля, змістовно входить і атестується по ньому. Така форма проведення базується на умові чіткого тематичного поділу програмного матеріалу за модульними блоками і відносною змістовою незалежністю останніх один від одного. Для прикладу можна взяти дисципліну «Сільськогосподарські машини» при поділі програмного матеріалу якої на модульні блоки допустиме вивчення окремих груп машин без врахування певної черговості.

З огляду на педагогічну логіку вивчення дисципліни слід вважати дану схему найбільш вдалою. Але постійна зміна характеру навчання за циклами – «теорія» - «практика» - «модульна атестація» організаційно складна і вимагає додаткових зусиль і юридичних заходів з її реалізації.

Варіант 5. Практика проводиться в межах (термінах) вивчення дисципліни після закінчення теоретичного курсу, але її календарні межі та обсяги проведення окремих програмних блоків залежать від особливостей функціонування господарського механізму галузі.

Наприклад, практика з технології виробництва сільськогосподарської продукції призначається в терміни виконання основних видів польових робіт підготовки ґрунту, посіву й посадки сільськогосподарських культур, догляду за ними, збирання і т.д. Але терміни цих робіт – плаваючі і залежать від кліматичних особливостей року. Зрозуміло, що максимальне наближення практики до предмета вивчення є позитивним моментом в її організації, але цей механізм вносить постійні зміни в календарні графіки планування навчального процесу і не завжди може бути чітко реалізованим.

Висновки. Вивчення досвіду організації виробничого навчання студентів та результатів наукових досліджень з розглянутих питань вказує на наявність п'яти варіантів проведення практики. На наш погляд, найбільш оптимальними слід вважати варіанти наскрізної організації неперервного виробничого навчання 2 та 4. Новим, але перспективним варіантом можна вважати педагогічну технологію, яка передбачає випередження виробничого навчання теоретичним заняттям. Однак про її реальну педагогічну ефективність можна говорити після проведення додаткових наукових досліджень та підтверджуючих експериментів.

Література

1. Манько В.М. Формування професійних умінь та навичок в процесі виробничої практики з спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Науковий вісник НАУ. – К. – Вип. 33. – 2000.
2. Зміст і процес підготовки фахівців з механізації сільського господарства: Навч. посіб. / Подпратов Г.І., Манько В.М., Лузан П.Г. - К.: Національний аграрний університет, 2003. - 408 с.
3. Теорія і методика навчання інженерних дисциплін. Програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців із спеціальності 7.091902 «Механізація сільського господарства» (спеціалізація «Професійне навчання») в аграрних вищих навчальних закладах II-IV рівнів акредитації / В.М.Манько, П.М.Решетник, Т.Д.Іщенко. - К.: Аграрна освіта, 2003. – 8с.
4. Хоменко М.П. Практична підготовка студентів у вищих навчальних закладах / Хоменко М.П. – К.: Аграрна освіта, 2004. -195с.
5. Дуганець В.И. Непрерывное производственное обучение – неотъемлемая часть общей системы образования // Модульные технологии обучения системы непрерывного профессионального образования (теория и практика): Сб. науч. тр. X Международной научно-методической конференции. – Вып.8. – Ч.2. – М., 2004. 426 с.
6. Дуганець В.І. Виробниче навчання фахівців аграрного інженерного профілів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції [«Наука і освіта 2004р.» Проблеми підготовки фахівців]. / Дуганець В.І., Бендера І.М. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. - Т. 42. – 316с.
7. Хоменко М.П. Організаційно-методичне забезпечення практичної підготовки студентів техніко-технологічних спеціальностей у вищих аграрних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 - «Теорія та методика навчання» (сільськогосподарські дисципліни) / М.П. Хоменко.- К., 2005.- 22 с.
8. Дуганець В.І. До питання організації наскрізної самостійної практичної роботи студентів агроінженерних спеціальностей // Наука і методика / В.І. Дуганець, І.М. Бендера, В.І. Дуганець. - № 4. - 2005.
9. Чемолосова Т.М. Інформаційний вісник «Вища аграрна освіта України» / Т. М. Чемолосова // Узагальнення матеріалів щодо підвищення якості практичної підготовки. - № 29. - Березень 2006.
10. Бендера І.М. Навчальна практика студентів агроінженерних спеціальностей на полігоні університету // [І.М. Бендера, А.В. Рудь, В.А. Янковський, Л.М. Михайлова] // Проблеми підготовки фахівців аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції / [Під заг. Ред. І.М. Бендера, СВ. Слободана]. - Кам'янець-Подільський, 2009. - с. 26-30.
11. Бендера І.М. Паспортизація навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи. / І. М. Бендера // Вища школа - №11. – 2009. - (61-78 с).